NOWE KSIĄŻKI

NEW BOOKS

TEKA KOMISJI URBANISTYKI I ARCHITEKTURY
PAN ODDZIAŁ W KRAKOWIE

TOM XLIV (2016) PL ISSN 0079-3450
s. 409–412 PL eISSN 2450-0038

ARTUR JASIŃSKI
Prof. nadzw. dr hab. inż. arch.
Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
Wydział Architektury i Sztuk Pięknych
Zakład Kompozycji Architektonicznej
Email: a.jasinski@ajbiuro.pl

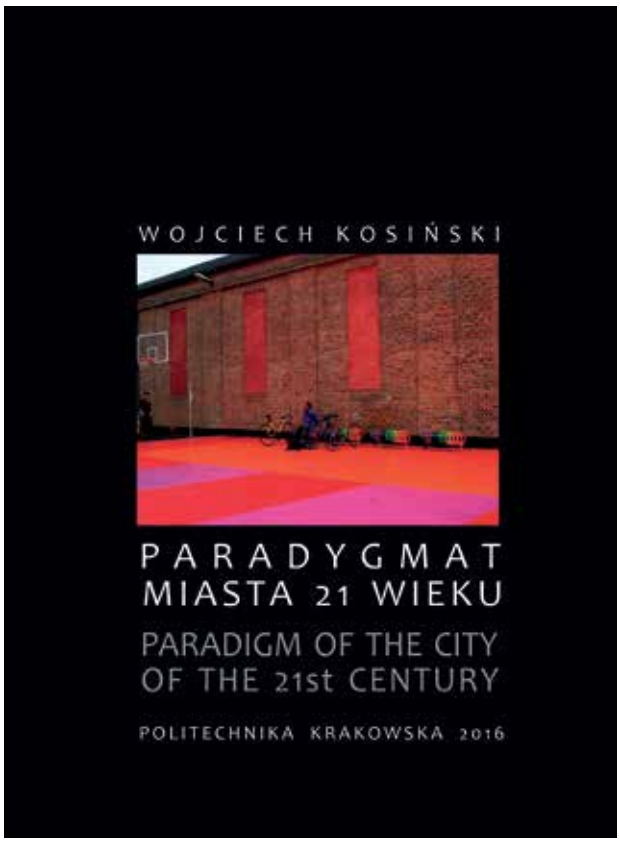
WOJCIECH KOSIŃSKI „PARADYGMAT MIASTA 21 WIEKU: POMIĘDZY PRZESZŁOŚCIĄ POLIS A PRZYSZŁOŚCIĄ METROPOLIS", POLITECHNIKA KRAKOWSKA, KRAKÓW 2016

WOJCIECH KOSIŃSKI „PARADIGM OF THE CITY OF THE 21ST CENTURY: BETWEEN THE PAST OF THE POLIS AND THE FUTURE OF THE METROPOLIS", POLITECHNIKA KRAKOWSKA, KRAKOW 2016

Książka Wojciecha Kosińskiego „Paradygmat miasta 21 wieku: pomiędzy przeszłością Polis a przyszłością Metropolis" jest drugą z kolei monografią naukową tego Autora, która za przedmiot analizy bierze tematykę miejską. W pracy „Miasto i piękno miasta", wydanej przez Politechnikę Krakowską w 2011 roku, profesor Kosiński badał fenomen miasta z perspektywy estety, zakładając że „estetyczny wymiar miasta jest wysoką, trwałą wartością kulturową porównywalną z innymi wartościami kultury wysokiej, w tym także sztuk pięknych"[1]. W omawianym tomie Autor przyjął perspektywę historyka oraz badacza nowoczesnych tendencji. Z właściwą sobie swobodą, elokwencją i swadą kreśli historię urbanistyki, wiążąc klasyczne, socjologiczne pojęcie *Polis* ze skutkami współczesnej urbanizacji wyrażoną ideą tytułowego *Metropolis*. Kanwą dla tych rozważań stała się figura sinusoidy, stanowiąca rozwinięcie koncepcji Heinricha Wölfflina[2], który przeciwstawił sobie kolejne okresy następujące w historii sztuki, dzieląc je na „unoszące" i „opadające": nurty ideowe: zaskakujące, rozwichrzone i następujące po nich – lub w reakcji na nie – nurty racjonalne: rzeczowe i regularne. Ta paralela, na polskim gruncie zastosowana już przed laty w stosunku do dziejów literatury przez profesora Juliana Krzyżanowskiego, znalazła teraz kontynuację w odniesieniu do historii światowej urbanistyki. Autor dokonuje przy tym ocen moralnych: za wzór stawia wybrane przykłady demokratycznych, dobrze zarządzanych, przyjaznych i pięknych miast, które zasługują na miano *polis* (Ateny, Rzym), i przeciwstawia im miasta obrazujące zjawiska negatywne: autarkiczne, totalitarne, zbójeckie, oparte na przemocy, wojnach i niewolnictwie *anty-polis*, imperialne „miasta pychy" (Babilon, Konstantynopol).

[1] W. Kosiński, *Miasto i piękno miasta*, Politechnika Krakowska, Kraków 2011, s. 13.

[2] H. Wölfflin, *Renaissance and Baroque*, Cornell University Press, Ithaca, New York 1966.

Il. 1. Okładka

Ill. 1. Cover

Po obszernej, pierwszej części pracy dotyczącej historii budowy miast uwaga skupia się na czasach najnowszych: epoce bezprecedensowej, żywiołowej urbanizacji. W tym rozdziale, który Autor zatytułował „Coda. Paradygmat 21" przedstawione zostały najbardziej istotne tendencje, kształtujące obraz współczesnego miasta, kreujące nowe formy urbanistyczne, monumentalne dzieła architektoniczne i przyjazne ludziom wielkomiejskie przestrzenie publiczne. Omówione zostały tutaj nie tylko przykłady miast europejskich (Barcelona, Madryt), ale także amerykańskich (Waszyngton, Nowy Jork), chińskich (Pekin, Szanghaj, Szenzen) i bliskowschodnich (Masdar), a więc tych regionów, gdzie presja urbanizacyjna jest najsilniejsza. Dla Europejczyka zarówno tempo zmian, jak i skala zjawisk, którym podlegają egzotyczne metropolie jest trudno pojmowalna. Być może dlatego stanowią one dla architektów i urbanistów fascynujące pole badawcze: na przykład Rem Koolhas w afrykańskim Lagos dostrzegł wzór miasta przyszłości, spontanicznie rozwijającego się organizmu, samoregulującego się i szybko reagującego na potrzeby mieszkańców[3].

W rozdziale „Diagnoza stanu istniejącego ze wskazaniami na przyszłość" Autor przedstawia sposoby budowy dobrego, przyjaznego ludziom miasta. Wskazuje przy tym na potrzebę wykorzystania szerokiej gamy narzędzi politycznych, prawnych i planistycznych. Niestety, jak zauważa Autor – stan polityki przestrzennej w Polsce jest obecnie katastrofalny, od 13 lat wykorzystania fatalnej dla krajobrazu miejskiego ustawy „nieład przestrzenny narasta *lege artis"*. Wśród najważniejszych wskazań, jakie można postawić gospodarce przestrzennej jako wytyczne w kierunku budowy dobrego miasta poleca utrzymanie jego dobrych cech, tradycyjnej miejskiej tożsamości. Uwaga ta dotyczy oczywiście nie tylko ochrony wybranych budowli, ale i rewitalizacji cennych układów urbanistycznych, a także kreowania nowych wartości z poszanowaniem tych już zastanych – rzymska zasada *primium non nocere* dotyczyć powinna także urbanistów. Autor wskazuje także na potrzebę tworzenia zróżnicowanych form przestrzeni publicznych, innych niż tradycyjne rynki i place. W tej kategorii triumfy święcą teraz nadbrzeża akwenów wodnych, a także liniowe parki miejskie, ze słynną nowojorską Highline na czele, tworzone w miejscu likwidowanych tras kolei nadziemnych. Autor zwraca też uwagę na interaktywność przestrzeni miejskich, widząc w tym zjawisku rodzaj wirtualnego otwarcia się miasta w przyszłość.

Przyszłości miasta są poświęcone ostatnie akapity książki. Autor zwraca uwagę czytelnika na aktualną debatę prowadzoną wokół retorycznego pytania: czy miasto wirtualne nie zastąpi miasta rzeczywistego? Wobec zupełnej absurdalności potraktowania takiego pytania wprost, pozostają dwa aspekty, które mogą mieć znaczenie praktyczne. Jeden dotyczy użytkowników miasta: czy coraz bardziej powszechny nałóg korzystania z obrazów wirtualnych nie zmniejszy zapotrzebowania na korzystanie z walorów miasta rzeczywistego? Czy przestrzeń publiczna nie zostanie wyparta przez wirtualną agorę, przestrzeń elektronicznej wymiany informacji? Jednak oderwanie od realnej rzeczywistości i zdanie się na obrazy wirtualne przytępia wrażliwość i wagę satysfakcji estetycznej – dowodzi Autor. Sumując, wirtualność urbanistyczna nie zastępuje materializacji, ale jest jej substytutem, symulakrem, próbnym sprawdzianem; niekiedy stymuluje i pomaga w jej realizacji.

Swoje rozważania dotyczące przyszłości sztuki budowania miast Autor kończy następującym akapitem: „Paradygmat miasta 21 wieku jawi się jako metropolis. Stanowi daleki, zamglony szczyt, piękny jak fatamorgana, marzenie wielu pretendentów, dotąd niezdobyty. Ważną drogą wiodącą w jego

[3] R. Koolhaas, B. van der Haak, *Lagos Wide and Close,* DVD, 2004.

kierunku jest praca nad tworzeniem miasta jako zbioru wartości wysokich – przyjaznego ludziom i naturze, o charakterze wyprowadzonego z dobrej tradycji – pięknego współczesnego neo-polis”[4] .

Książka „Paradygmat miasta 21 wieku: pomiędzy rzeczywistą przeszłością Polis a wirtualną przyszłością Metropolis” wnosi bardzo interesujący, autorski punkt widzenia na aktualny stan światowej urbanistyki, osadzając go przy tym w szerokiej perspektywie historycznej. Rzecz jest napisana lekko, miejscami tekst przybiera formę eseju, miejscami reportażu. Istotną zaletą omawianej pracy jest fakt, że większość analizowanych przypadków (*case studies*) Autor zna z autopsji, co pozwala mu połączyć dokonywane *in -situ* obserwacje podróżnika-badacza, z bogatymi doświadczeniami osobistymi urbanisty teoretyka i praktyka. Pouczający jest zawarty w książce zbiór ponad stu kolorowych ilustracji. Jest kompilacją wybranych materiałów archiwalnych, dotyczących historii i teorii urbanistyki, uzupełniony zdjęciami autora o charakterze reporterskim. Zostały one opatrzone autorskim komentarzem i dzięki temu stanowią swoisty foto -komentarz, prezentujący współczesny stan miejsc opisywanych w tekście. Na uwagę zasługuje także fenomenalna bibliografia, aktywnie wykorzystana w teście książki. Służyć może każdemu czytelnikowi jako kompetentny i aktualny przewodnik w bogatej literaturze przedmiotu.

[4] W. Kosiński, op.cit. s. 219.

WOJCIECH KOSIŃSKI „PARADIGM OF THE CITY OF THE 21ST CENTURY: BETWEEN THE PAST OF THE POLIS AND THE FUTURE OF THE METROPOLIS”, POLITECHNIKA KRAKOWSKA, KRAKOW 2016

The book “Paradigm of the City of the 21st Century: Between the Past of the Polis and the Future of the Metropolis” is the second monograph by this author, which tackles the subject of cities as the topic of its analysis. In the work “The City and the Beauty of the City”, published by the Cracow University of Technology in the year 2011, professor Kosiński analysed the phenomenon of the city from the perspective of aesthetics, assuming that “the aesthetic dimension of a city is a high, permanent cultural value comparable with other values of higher culture, including the fine arts”[1]. In the tome that is being discussed, the Author adopted the perspective of a historian and researcher of newest trends. With a characteristic ease, eloquence and volubility, he outlines the history of urbanism, associating the classic, sociological notion of *Polis* with the results of modern urbanisation, as expressed in the idea of the titular *Metropolis*. The basis for this discussion is the figure of a sinusoid, which constitutes an elaboration of a concept by Heinrich Wölfflin[2], who contrasted the successive periods in the history of art, dividing them into ascending and descending ones: ideological currents: surprising, expressive, and those that come after them – or as a reaction to them – rational currents: pragmatic and regular. This comparison, used years ago in Poland in relation to the history of literature by professor Julian Krzyżanowski, has now found its continuation in relation to the history of global urbanism. The Author also makes moral judgements: he sets examples of democratic, well managed, friendly and beautiful cities, which deserve to be called *polis* (Athens, Rome) as good, and contrasts them with cities that show us negative phenomena: that are autarchic, totalitarian, rogue, founded on violence, wars and slavery – the *anti-polis*, imperial “cities of pride” (Babylon, Constantinople). After the sizeable first part of the work, dealing with the history of the construction of cities, our attention is focused on the current times: a period of unprecedented, wild urbanisation. In this chapter, which the author titled “Coda. Paradigm 21”, the most important tendencies that shape the image of the city were shown – tendencies which create new urban forms, monumental works of architecture and metropolitan public spaces that are friendly to humans. It contains not only a discussion of European cities (Barcelona, Madrid), but also American (Washington, New York), Chinese (Beijing, Shanghai, Shenzhen), as well as Middle-Eastern ones (Masdar) – from the regions were the pressure of urbanisation is the strongest. To a European, both the pace of change, as well as the scale of the phenomena which exotic metropolises are subjected to, is difficult to comprehend. Perhaps this is why they are a fascinating field of research for architects and urbanists: for instance, Rem Koolhaas identified the pattern of a city of the

[1] W. Kosiński, 2011. *Miasto i piękno miasta.* Kraków, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, p. 13.

[2] H. Wölfflin, 1966. *Renaissance and Baroque*. Ithaca, New York, Cornell University Press.

future, a spontaneously developing organism, one which regulates itself and quickly reacts to the needs of its inhabitants[3] in Lagos.

In the chapter "The Diagnosis of the Extant State with Recommendations for the Future", the Author illustrates the methods of building a good city, one that would be friendly to its people. While doing so, he points to the need to use a wide set of political, legal and planning tools. Unfortunately, as the Author points out – the state of spatial policy in Poland is, currently, a catastrophe, with "spatial disorder spreads *lege artis*" for the 13 years that the act that has proven to be disastrous to the urban landscape has been in use. Among the most important indications that can be given to spatial management as guidelines for the construction of a good city, he recommends the preservation of its good qualities, its traditional urban identity. This remark applies, of course, not only to the preservation of a selection of buildings, but also to the revitalisation of valuable urban layouts, as well as the creation of new values while respecting those that have already been encountered – the Roman principle of *primum non nocere* should also apply to urbanists. The author also points to a need for the creation of diverse forms of public spaces, other than traditional squares and plazas. In this category, the shores of water bodies, as well as linear urban parks – which are being built in place of demolished surface railroad routes, with the famous New York Highline Park being the main example – reign supreme. The Author also points his attention to the interactivity of urban spaces, seeing in this phenomenon a form of virtual opening up of the city into the future.

The final paragraphs of the book are devoted to the future of the city. The author points the reader's attention to the current debate that revolves around a rhetorical question: will the virtual city replace the real city? In light of the complete absurdity of treating such a question literally, there remain two aspects, which can have practical meaning. The first is about the users of a city: is the more and more widespread addiction to using virtual images going to lead to a reduction in the use of the qualities of the real city? Is public space going to be replaced by a virtual agora, a space for the electronic exchange of information? However, detaching oneself from the real world and depending on virtual images dulls one's sensitivity and lessens the weight of aesthetic satisfaction – the Author states. To sum it up, urban virtuality does not replace materialisation, but is its substitute, a *simulacrum*, a trial; at times it stimulates and aids in carrying it out.

The author ends his deliberations on the future of the art of building cities with the following paragraph: "The paradigm of a city of the 21st century appears to be that of a metropolis. It is a faraway peak, shrouded in fog, as beautiful as a mirage, the dream of many contenders – yet unconquered. One important path that leads to it is the effort of creating cities as sets of high values – friendly to people and nature, with a character derived from good tradition – of the beautiful, modern neo-*polis*"[4] .

The book "Paradigm of the City of the 21st Century: Between the real past of the Polis and the Virtual Future of the Metropolis" introduces a very interesting, original point of view on the current state of global urbanism, setting it within a wide historical perspective. The entirety is written lightly, in some passages the text takes the form of an essay, while in others – of a report. An important quality of the work in question is the fact that most of the analysed case studies are known to the Author firsthand, which allows him to combine the on-site observation of a traveler-scholar with the wealth of personal experience of an urbanist focused on both theory and practice. The set of over a hundred colourful illustrations contained in the book is also quite informative. It is a compilation of a selection of archival materials on the history and theory of urbanism, rounded out by photographs made by the author, which are akin to those of a reporter. They were provided with original commentary, which makes them a sort of photo-commentary, presenting the current state of the places described in the text. The phenomenal bibliography, actively used in the text of the book, also deserves attention. It can serve as a competent and viable guide to the wealth of subject literature to any reader.

[3] R. Koolhaas, B. van der Haak, 2004. *Lagos Wide and Close*, DVD.

[4] W. Kosiński, op. cit. p. 219.